

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO ZA LJUDSKA
I MANJINSKA PRAVA

ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNJENJA O TRANZICIONOJ PRAVDI

Metodologija istraživanja

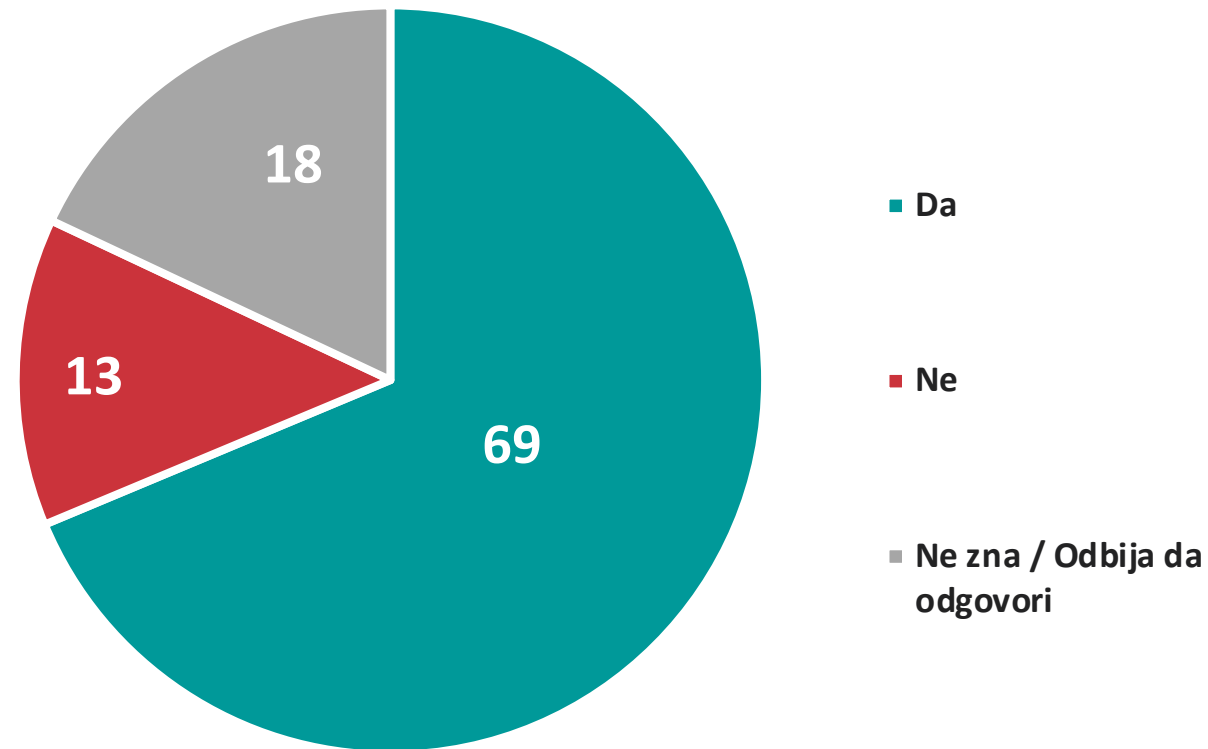
Realizacija:	14.02.2020 - 24.02.2020.
Uzorački okvir:	Populacija Crne Gore 18+
Veličina uzorka:	801 ispitanik
Tip uzorka:	Troetafni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak Jedinica prve etape: Teritorija biračkih mjesta Jedinica druge etape: Domaćinstva (SRSWoR – slučajnim korakom) Jedinica treće etape: Ispitanici u okviru domaćinstva (Slučajan izbor domaćinstva)
Tip istraživanja:	Terenski upitnik prosječne dužine 30 minuta
Stratifikacija:	17 gradova u Crnoj Gori, 130 teritorija biračkih mjesta, gradske, prigradske i seoske životne sredine
Poststratifikacija:	Po polu, godinama i regionu
Greška:	$\pm 1.45\%$ za pojave sa incidencom od 5% $\pm 2.86\%$ za pojave sa incidencom od 25% $\pm 3.31\%$ za pojave sa incidencom od 50% (marginalna greška)

UČEŠĆE CRNE GORE U RATU

Sedam od deset građana/ki smatra da je Crna Gora učestvovala u ratovima 90ih godina prošlog vijeka na prostoru bivše SFRJ, njih 13% da nije, dok blizu petine odbija da odgovori na ovo pitanje.

Podaci su u %

Da li je Crna Gora učestvovala u ratovima devedesetih na prostoru bivše SFRJ?

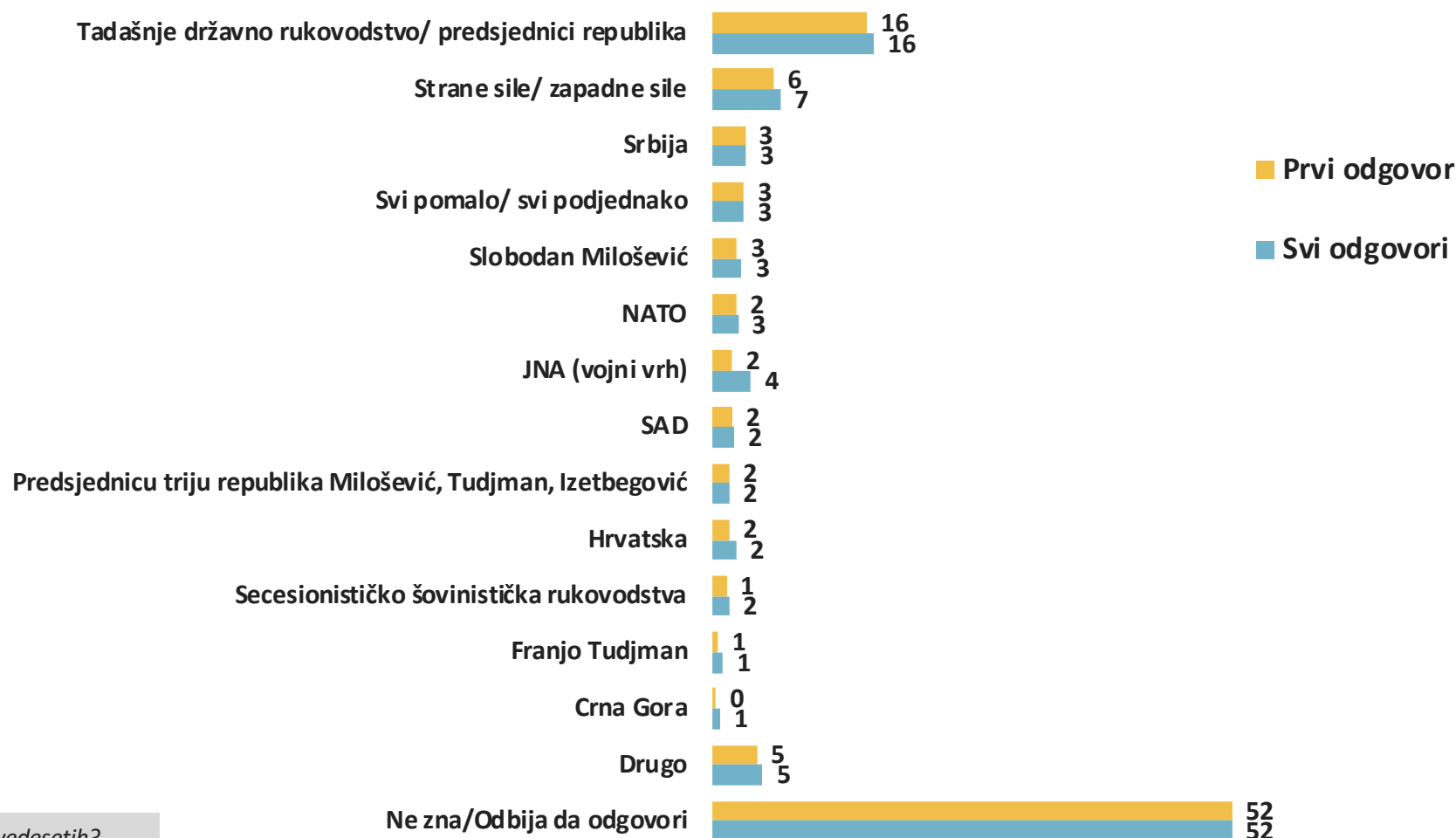
Baza: Ukupna ciljna populacija

ODGOVORNOST ZA RATOVE 90ih

Čak polovina građana ne umije ili nije spremna da imenuje krivca za ratove devedesetih. Oni drugačijeg stava, odgovornost najprije stavljaju na teret tadašnjeg državnog rukovodstva, tj. predsjednike bivših republika (16%).

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

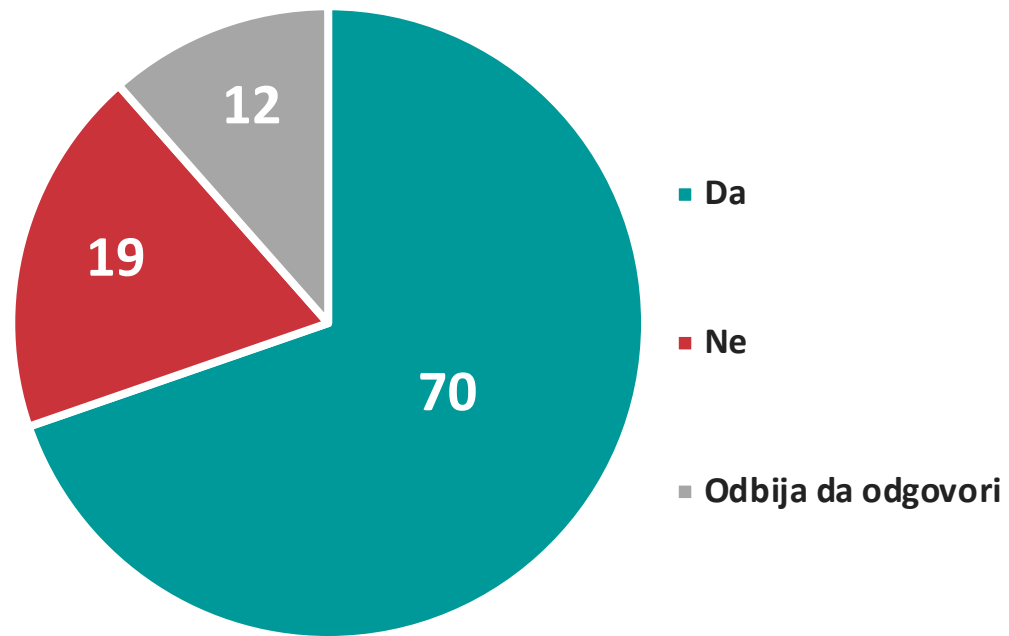
Ko je, prema Vašem mišljenju, najodgovorniji za ratove devedesetih?

Baza: Ukupna ciljna populacija

UPOZNATOST SA SLUČAJEVIMA RATNIH ZLOČINA - SREBRENICA

70% građana/ki Crne Gore navodi da zna šta se dogodilo u Srebrenici, a gledano kroz nacionalnu strukturu među njima je najviše Bošnjaka/Muslimana (u odnosu na prosjek značajno veći – 84%). Na drugoj strani, skoro petina ispitanika/ca navodi da ne zna odgovor na to pitanje.

Podaci su u %

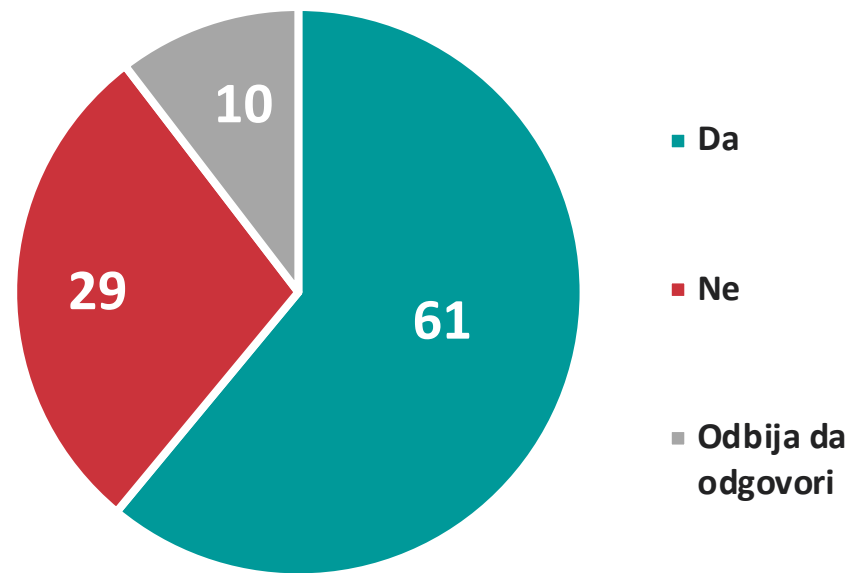
Da li znate što se desilo u Srebrenici jula 1995. godine?

Baza: Ukupna ciljna populacija

UPOZNATOST SA SLUČAJEVIMA RATNIH ZLOČINA – „OLUJA“

Tri petine građana/ki (61%) navodi da zna što se desilo u akciji „Oluja“, a tri od deset da ne zna (29%). Razlike se javljaju kada se u obzir uzme nacionalna pripadnost, pa je tako udio građana srpske nacionalnosti koji su upoznati sa akcijom „Oluja“ daleko viši od prosjeka (75%).

Podaci su u %

Da li znate što se desilo u akciji "Oluja" 1995. godine?

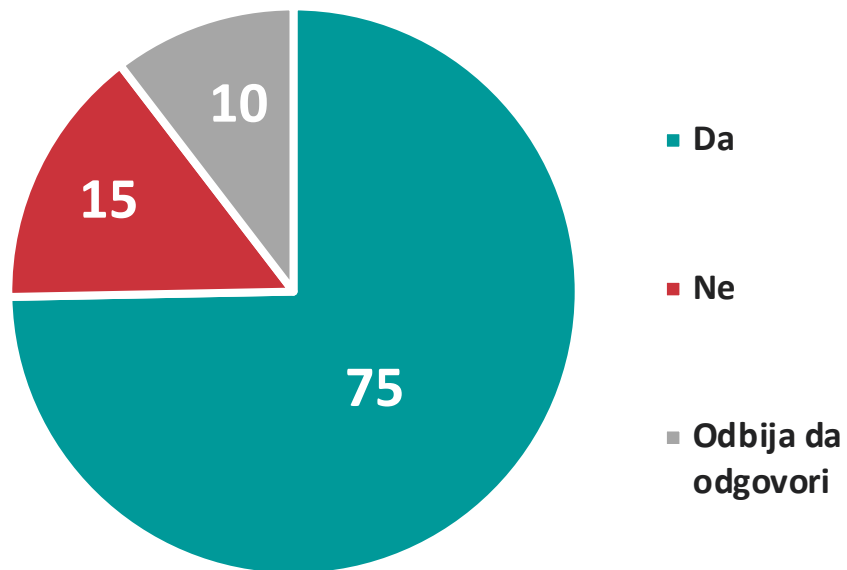
Baza: Ukupna ciljna populacija

UPOZNATOST SA SLUČAJEVIMA RATNIH ZLOČINA – DUBROVNIK

Za napad na Dubovnik, čulo je tri četvrtine punoljetne crnogorske populacije, pri čemu je upoznatost uglavnom ujednačena kod Srba, Crnogoraca i Muslimana/Bošnjaka, a značajno manja kod Albanaca.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li ste čuli za napad na Dubrovnik 1991. godine?

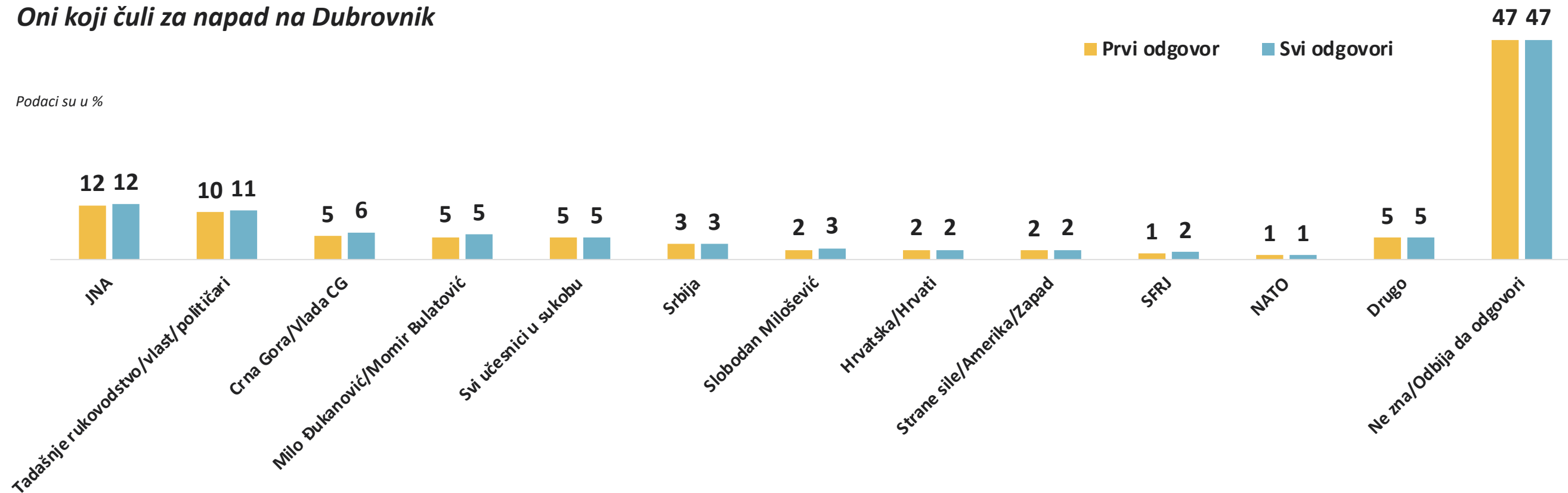
Baza: Ukupna ciljna populacija

ODGOVORNOST – NAPAD NA DUBROVNIK

Petina javnosti koja je čula za napad na Dubrovnik odgovornost vidi u JNA ili tadašnjem rukovodstvu, a svaki deseti građanin/ka navodi Vladu Crne Gore ili glavne političke lidere tog vremena. Najznačajniji dio građana/ki ne želi da odgovori na ovo pitanje.

Oni koji čuli za napad na Dubrovnik

Podaci su u %

Ko je odgovoran za napad na Dubrovnik?

Baza: Oni koji su čuli za napad na Dubrovnik (75% od ciljane populacije)

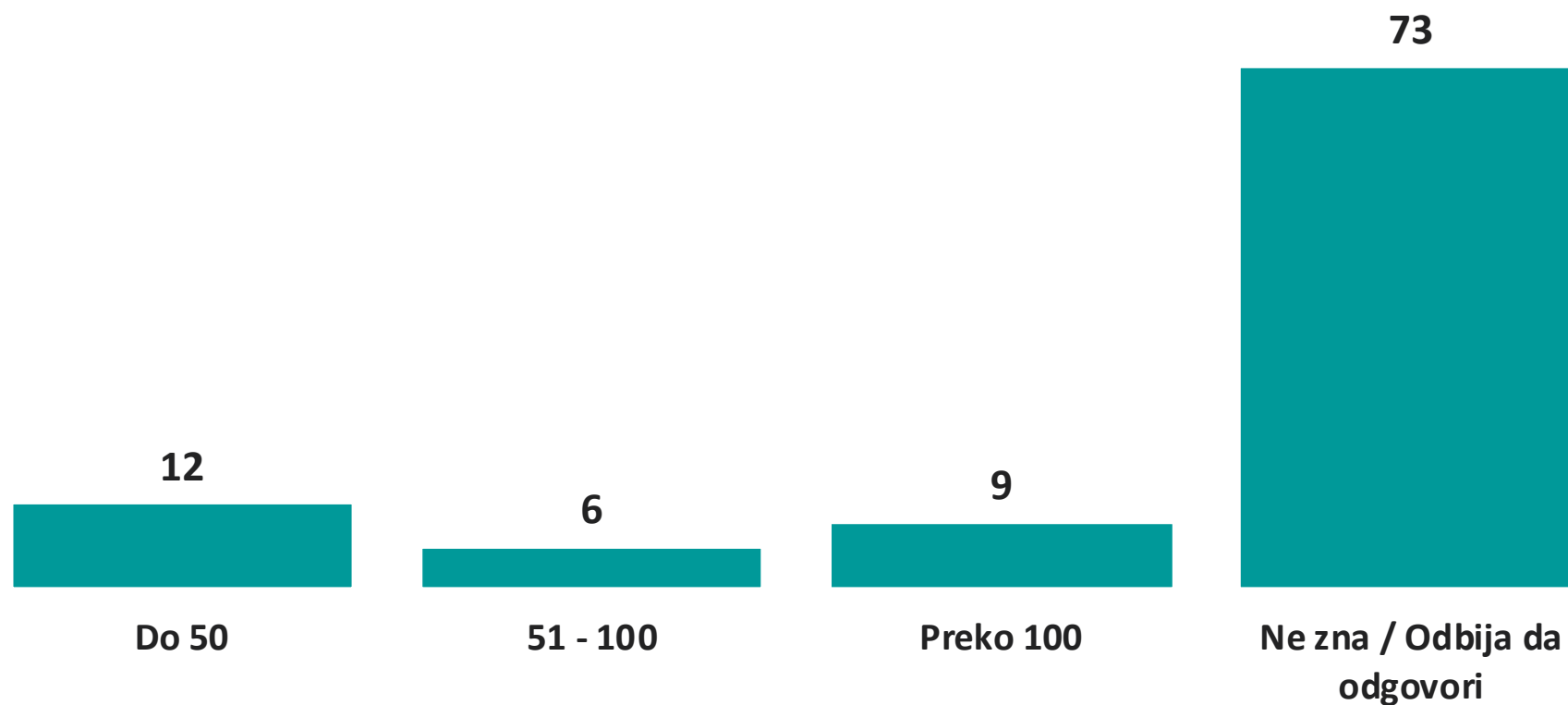

BROJ POGINULIH CRNOGORSKIH GRAĐANA - NAPAD NA DUBROVNIK

Velika većina ne može ili ne želi da procijeni broj crnogorskih građana koji su stradali u napadu na Dubrovnik. Uzimajući u obzir one koji daju odgovor, najviše je procjena da je bilo do 50 žrtava, ali prosjek ukazuje da javnost vjeruje da je taj broj daleko veći.

U napadu na Dubrovnik poginulo je 165 građana Crne Gore.

Podaci su u %

Koliko je crnogorskih građana poginulo u napadu na Dubrovnik?

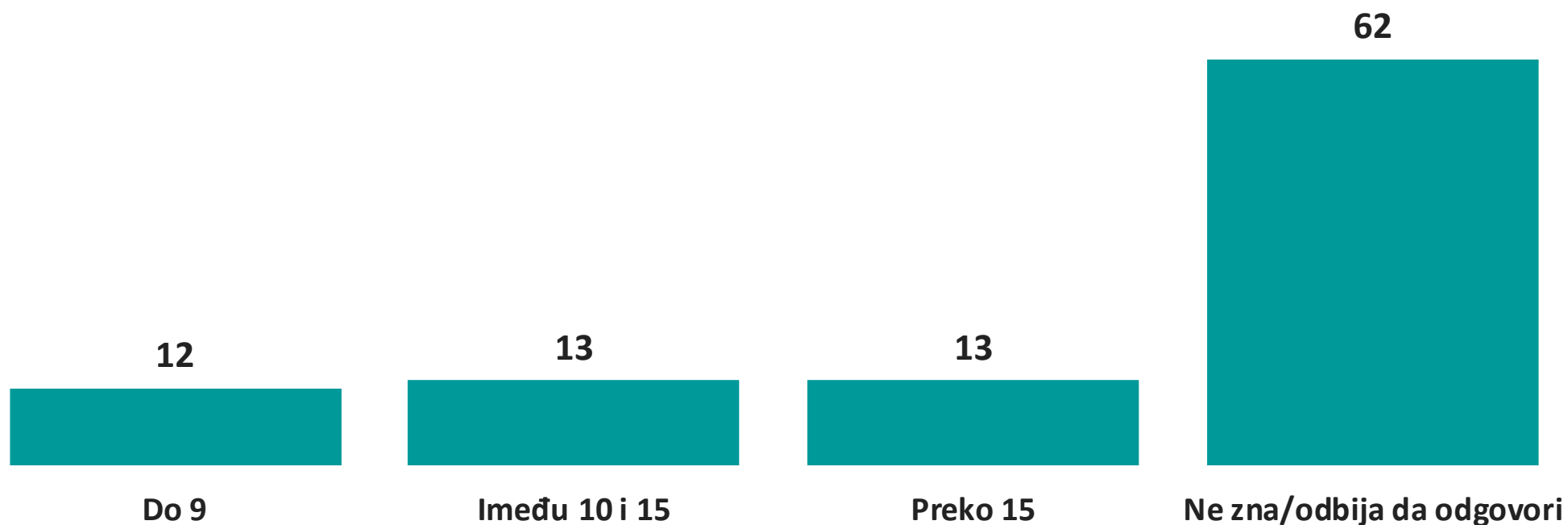
Baza: Oni koji su čuli za napad na Dubrovnik (75% od ciljane populacije)

BROJ POGINULIH LJUDI U CRNOJ GORI TOKOM NATO BOMBARDOVANJA

Kad je riječ o broju stradalih tokom NATO bombardovanja u Crnoj Gori, skoro dvije petine ispitanika/ca daje odgovor na to pitanje, pri čemu je prosječna procjena iz pojedinačnih odgovora da je bilo blizu 70 poginulih.

Tokom NATO bombardovanja u Crnoj Gori je poginulo sedam osoba, i to šest građana/ki Crne Gore u Murinu i jedan državljanin Srbije u kasarni Danilovgrad.

Podaci su u %

Koliko je ljudi poginulo u Crnoj Gori tokom NATO bombardovanja?

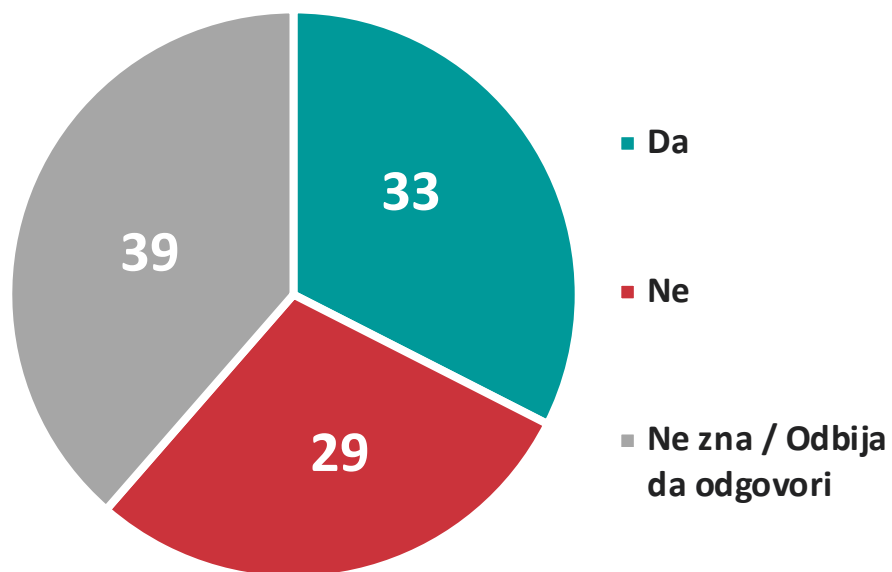
Baza: Ukupna ciljna populacija

UPOZNATOST ZA PROCESUIRANJEM LICA IZ CG PRED HAŠKIM TRIBUNALOM

Po pitanju slučajeva procesuiranja crnogorskih državljana pred Haškim tribunalom, javnost je prilično podijeljena. Dok trećina misli da se u Hagu sudilo njihovim zemljacima, nešto manje ih ima oprečno mišljenje (29%). Građani srpske nacionalnosti i stanovnici južnog regiona značajno češće daju pozitivan odgovor. Suprotan nalaz se bilježi među pripadnicima albanske nacionalnosti.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li je bilo slučajeva pred Haškim tribunalom u kojima se sudilo licima iz Crne Gore?

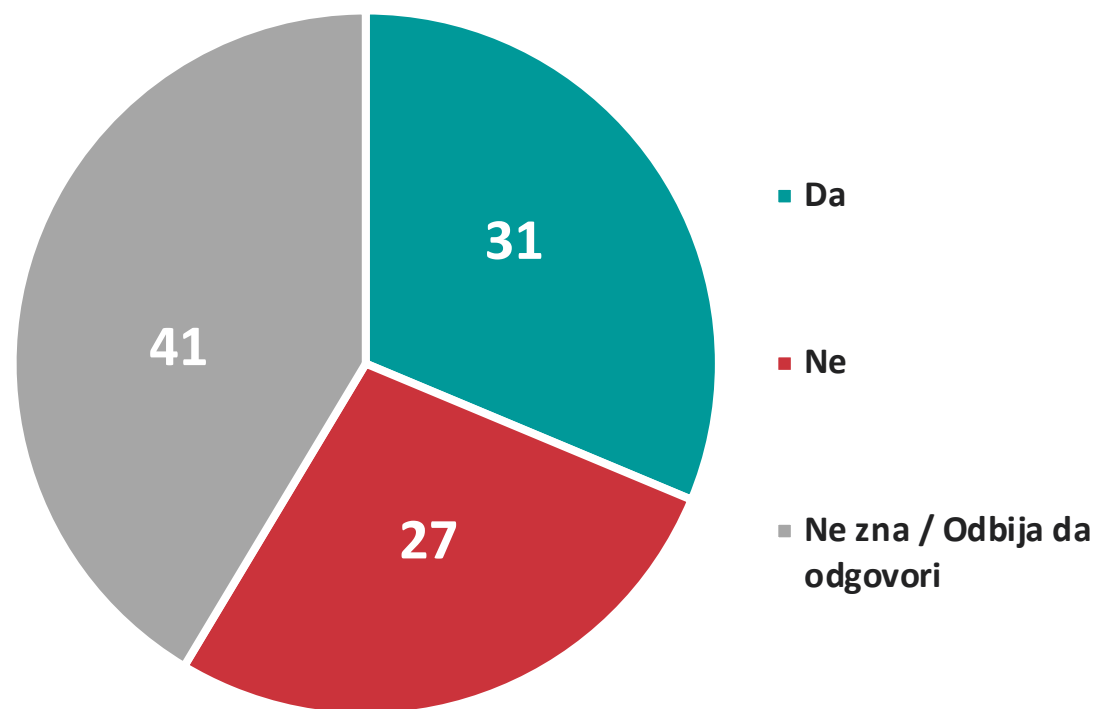
Baza: Ukupna ciljna populacija

RATNI ZLOČINI GRAĐANA CRNE GORE NA PROSTORU BIVŠE SFRJ

Skoro trećina građana/ki Crne Gore smatra da je na prostoru bivše SFRJ bilo ratnih zločina koje su počinili državljani Crne Gore. S druge strane, nešto više od četvrtine daje negativan odgovor. Ipak, ponovo većina ostaje uzdržana.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

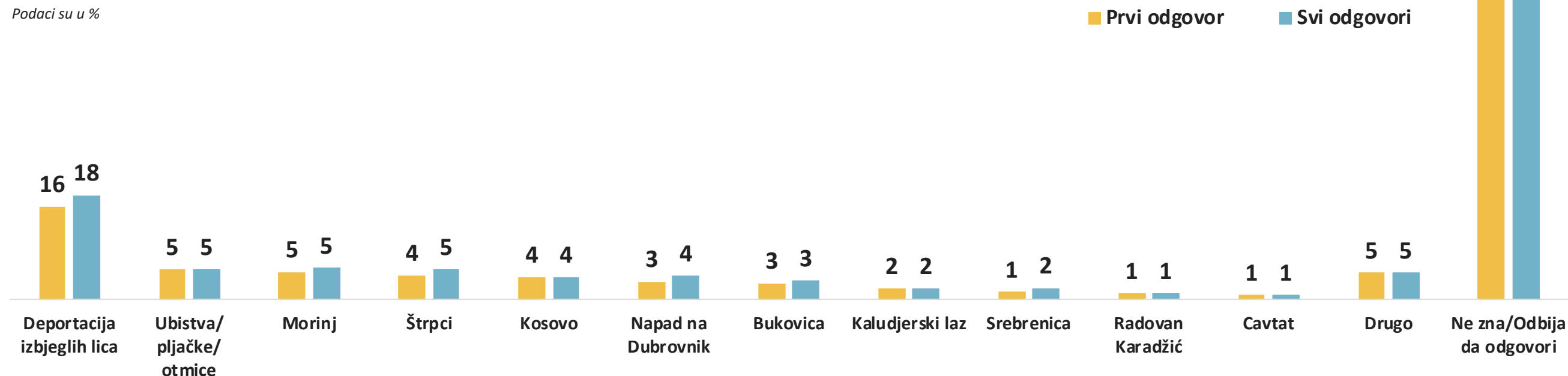
Da li je bilo slučajeva ratnih zločina na prostoru bivše SFRJ koje su počinili državljani Crne Gore?

Baza: Ukupna ciljna populacija

RATNI ZLOČINI GRAĐANA CRNE GORE

Građani/ke kao najprepoznatljiviji ratni zločin koji su počinili crnogorski državljani navode deportaciju izbjeglih lica. Zatim slijede ubistva, pljačke, otmice uopšteno, te "Morinj", „Štrpce“, zločini na Kosovu itd. No, polovina onih koji vjeruju da crnogorski državljani snose odgovornost za određene događaje u skorašnjim oružanim sukobima zapravo ne konkretizuje o kojim zločinima se radi.

Oni koji su naveli da je bilo ratnih zločina počinjenih od strane državljana Crne Gore

Molim Vas navedite ratne zločine za koje znate da su ih počinili državljani Crne Gore.

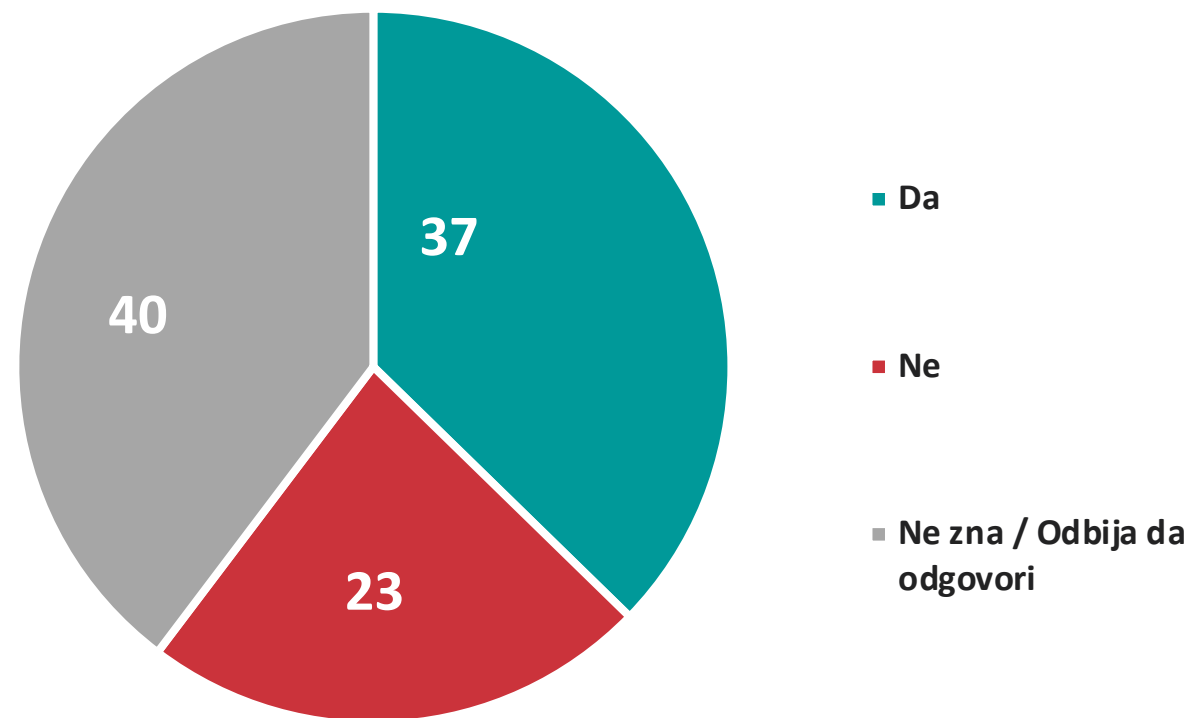
Baza: Oni koji su naveli da je bilo slučajeva ratnih zločina na prostoru bivše SFRJ koje su počinili državljani Crne Gore (31% od ciljane populacije)

RATNI ZLOČINI NAD GRAĐANIMA CRNE GORE

Da je bilo ratnih zločina nad građanima Crne Gore smatra više od trećine (37%) punoljetne populacije. Suprotno mišljenje zastupa manje od četvrtine (23%) građana/ki, a većinski je udio neizjašnjenih (40%). U poređenju s ukupnom ciljnom populacijom, pripadnici srpske nacionalnosti znatno češće odgovaraju potvrdno, dok su oni albanske nacionalnosti uvjereniji nego ostali da ovakvih zločina nije bilo.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li je bilo ratnih zločina na prostoru bivše SFRJ koji su počinjeni nad državljanima Crne Gore?

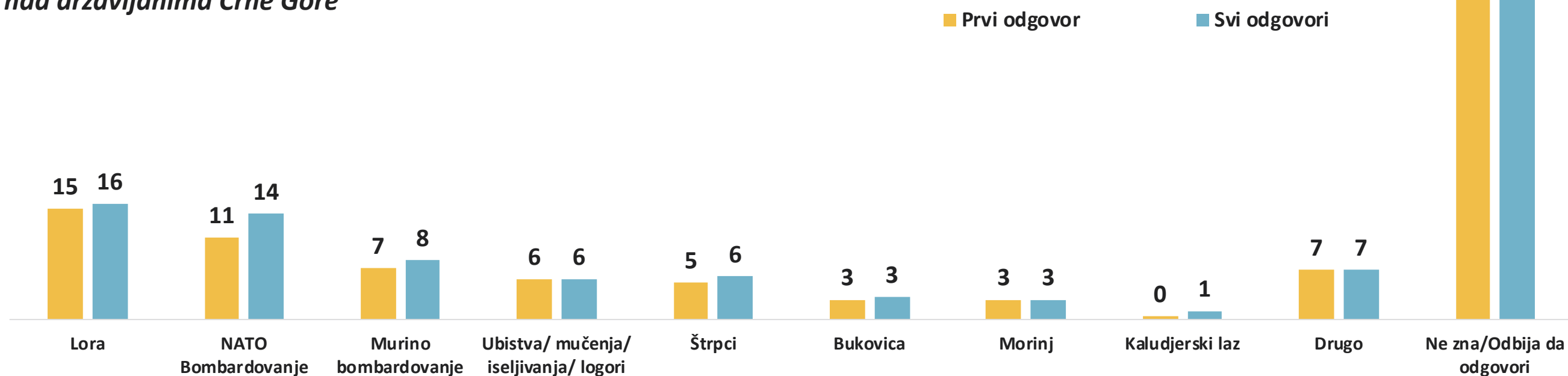
Baza: Ukupna ciljna populacija

RATNI ZLOČINI NAD GRAĐANIMA CRNE GORE

Najživlje sjećanje u vezi sa stradanjem crnogorskih državljana za vrijeme ratova 90ih predstavlja logor „Lora“. Odmah potom slijedi NATO bombardovanje, pa konkretno bombardovanje Murina. Pojedini događaji se preklapaju s onim navedenim oko pitanja o zločinima crnogorskih građana.

Podaci su u %

Oni koji su naveli da je bilo ratnih zločina počinjenih nad državljanima Crne Gore

Molim Vas navedite ratne zločine za koje znate da su počinjeni nad državljanima Crne Gore.

Baza: Oni koji su naveli da je bilo ratnih zločina na prostoru bivše SFRJ koji su počinjeni nad državljanima Crne Gore (37% od ciljne populacije)

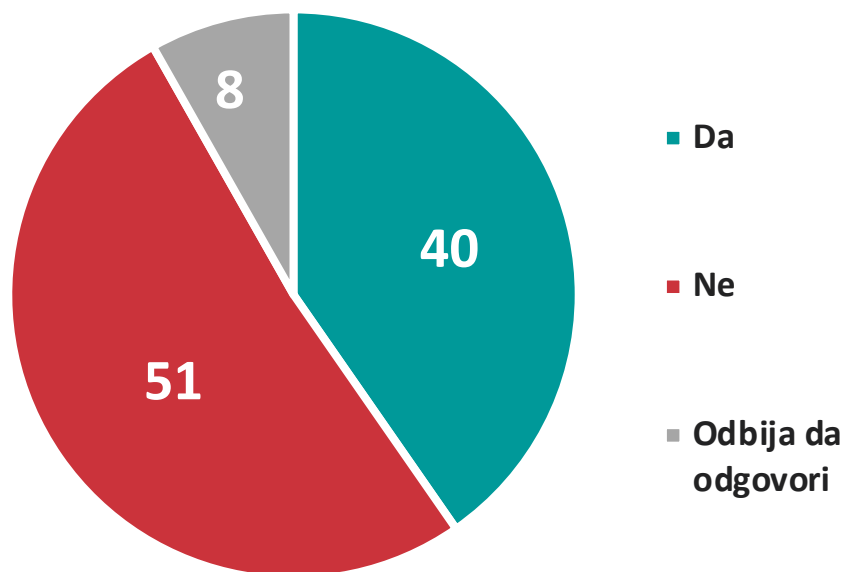
Podaci su u %

RATNI ZLOČIN U „LORI“

Polovina crnogorske javnosti zna za slučaj „Lora“. Među njima se, očekivano, brojnošću ističu ispitanici/e od 45 i više godina, kao i Srbi i Crnogorci, ali i oni sa srednjim i visokim obrazovanjem.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li ste čuli za slučaj Lora?

Baza: Ukupna ciljna populacija

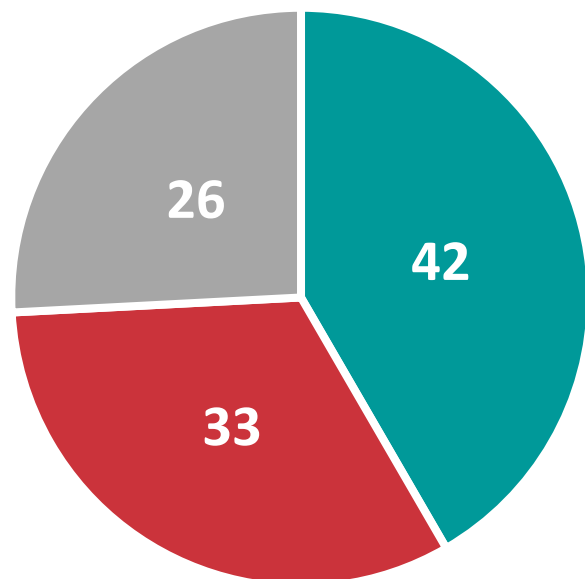

RATNI ZLOČINI NA PROSTORU CRNE GORE

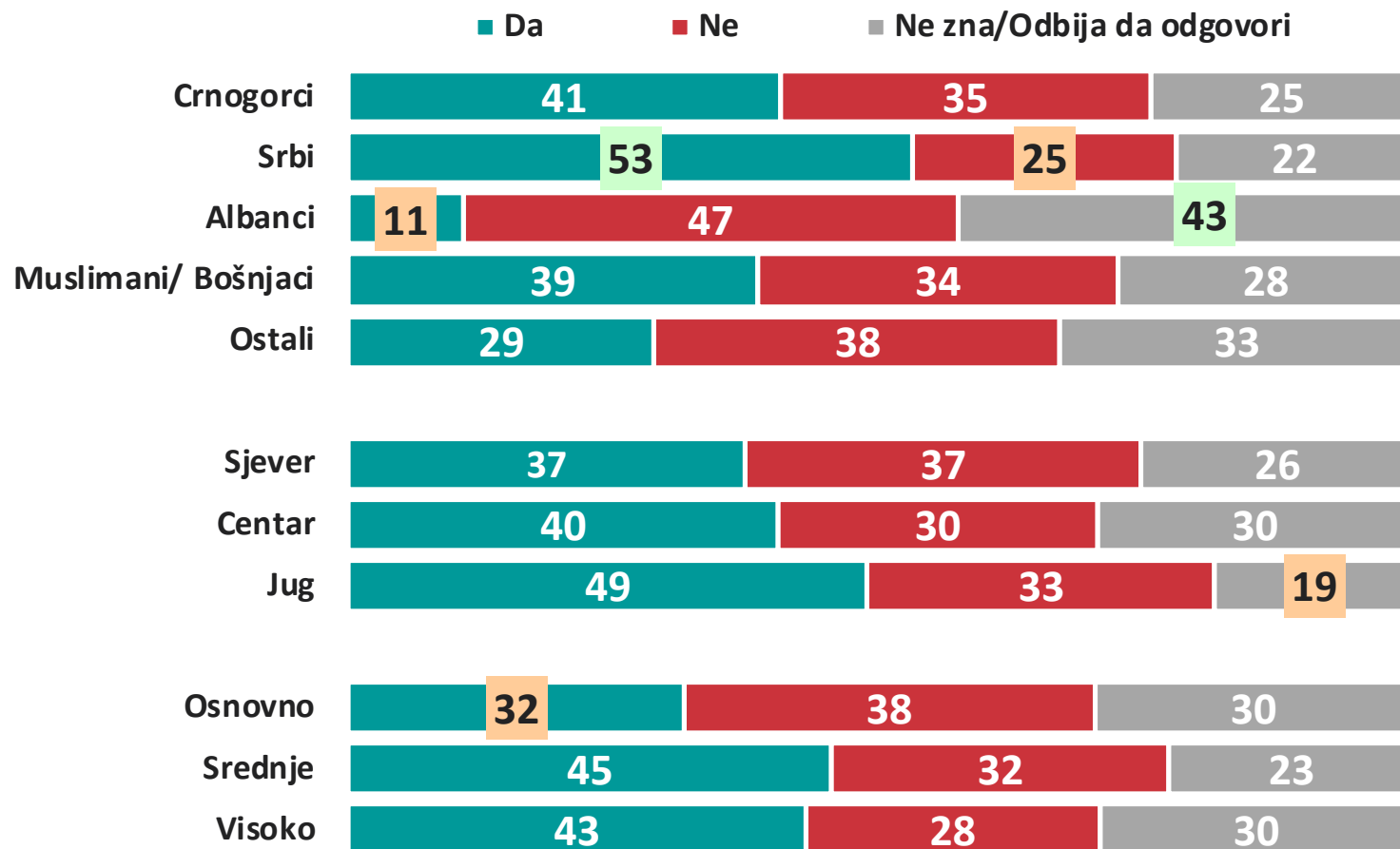
Jedna trećina građana/ki Crne Gore smatra da nije bilo ratnih zločina na prostoru Crne Gore, dok suprotan stav ima 4 od 10 građana/ki. Stav da je na teritoriji Crne Gore bilo ratnih zločina u najvećoj mjeri imaju građani/ke srpske nacionalnosti.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

- Da
- Ne
- Ne zna / Odbija da odgovori

Da li je na prostoru Crne Gore bilo ratnih zločina?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Statistički značajno više u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

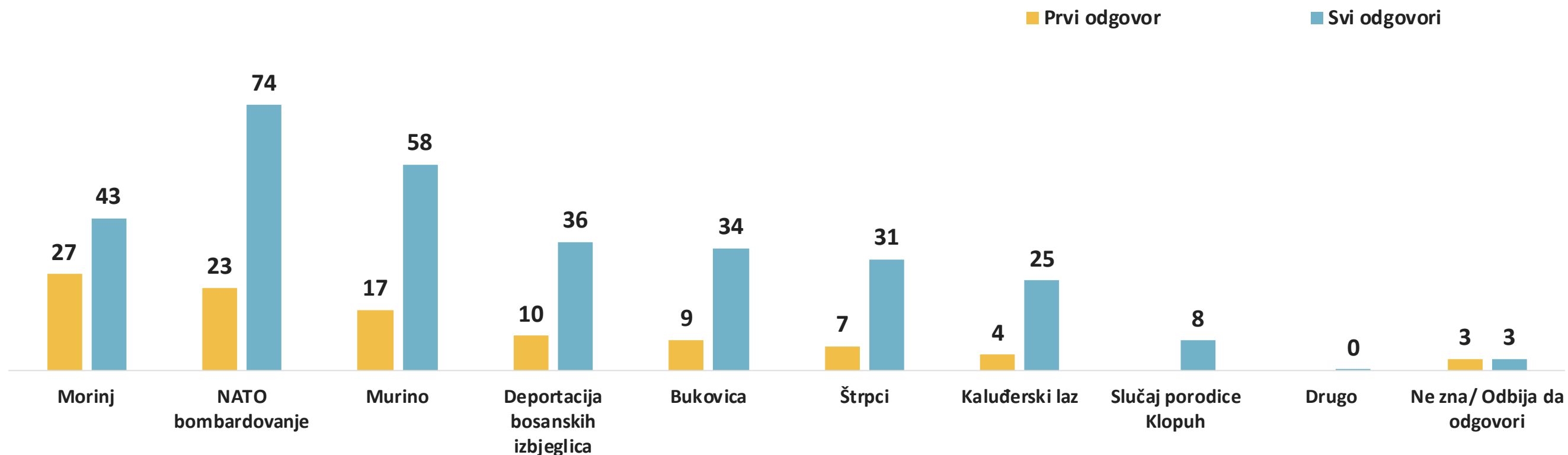
Statistički značajno manje u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

RATNI ZLOČINI NA PROSTORU CRNE GORE

Građani koji smatraju da je na prostoru Crne Gore bilo ratnih zločina, među prvim spomenutim odgovorima najčešće navode slučaj „Morinjš“ i NATO bombardovanje. Kada se uzmu u obzir svi odgovori, najčešće spomenuti ratni zločini su NATO bombardovanje, „Murino“ i „Morinjš“.

Podaci su u %

Oni koji smatraju da je na prostoru Crne Gore bilo ratnih zločina

Za koje ratne zločine na teritoriji Crne Gore znate?

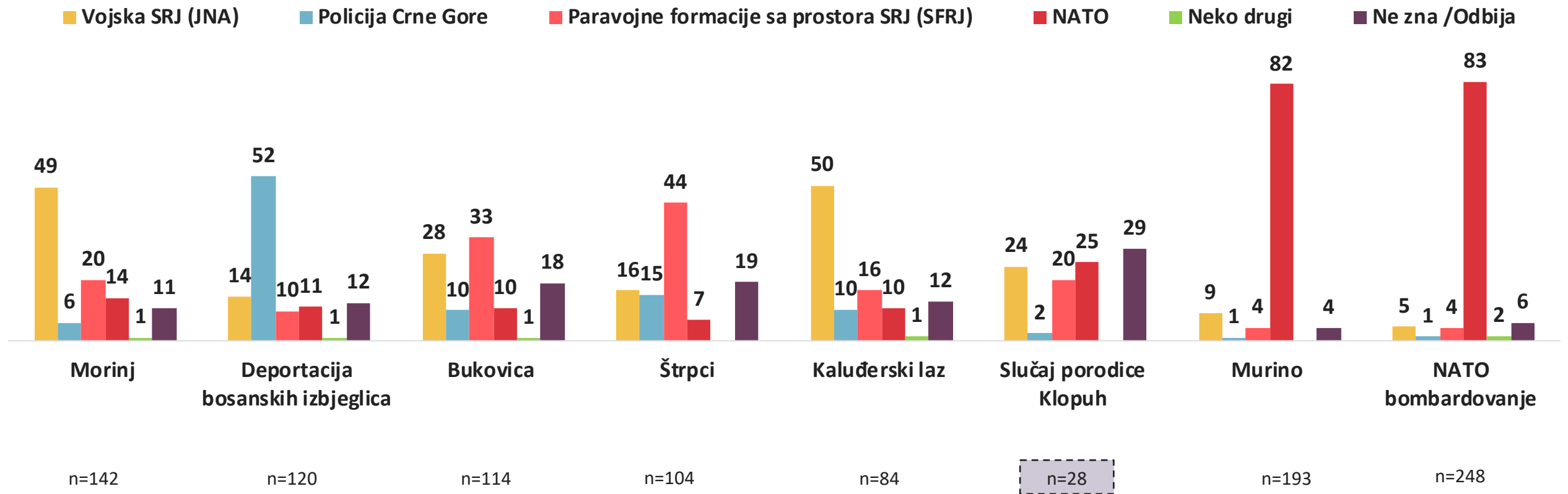
Baza: Oni koji smatraju da je na prostoru Crne Gore bilo ratnih zločina

POČINIOCI RATNIH ZLOČINA

Za najpoznatije ratne zločine - NATO bombardovanje i slučaj „Murino“ – građani/ke Crne Gore nedvosmisleno krive NATO. Jednako su uvjereni u krivicu Vojske SRJ (JNA) za zločin u „Morinju“, odnosno crnogorske policije u slučaju deportacije bosanskih izbjeglica.

Podaci su u %

Oni koji su naveli zločine na teritoriji Crne Gore

Koje vojne formacije su počinile navedene zločine?
 Baza: Oni koji su naveli zločine na teritoriji Crne Gore

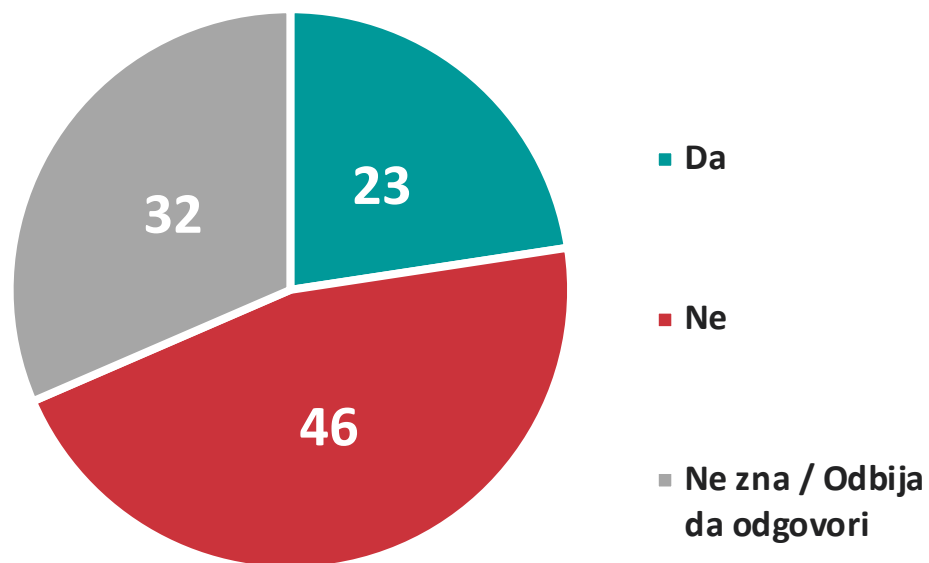
Mala baza

SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

Približno četvrtina građana/ki Crne Gore navodi da je u Crnoj Gori bilo suđenja za ratne zločine, dok nešto manje od polovine ima suprotan stav. Oni koji navode da je u Crnoj Gori bilo suđenja za ratne zločine, najčešće pominju procesuiranje slučaja "Morinj". U isto vrijeme, nešto manje od polovine onih koji misle da je bilo suđenja, ne zna da navede nijedan slučaj koji je bio procesuiran.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li je u Crnoj Gori bilo suđenja za ratne zločine?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Oni koji su naveli da je u Crnoj Gori bilo suđenja za ratne zločine

Koje slučajeve procesuiranja ratnih zločina u Crnoj Gori pamтите?

Baza: Oni koji smatraju da je U Crnoj Gori bilo suđenja za ratne zločine

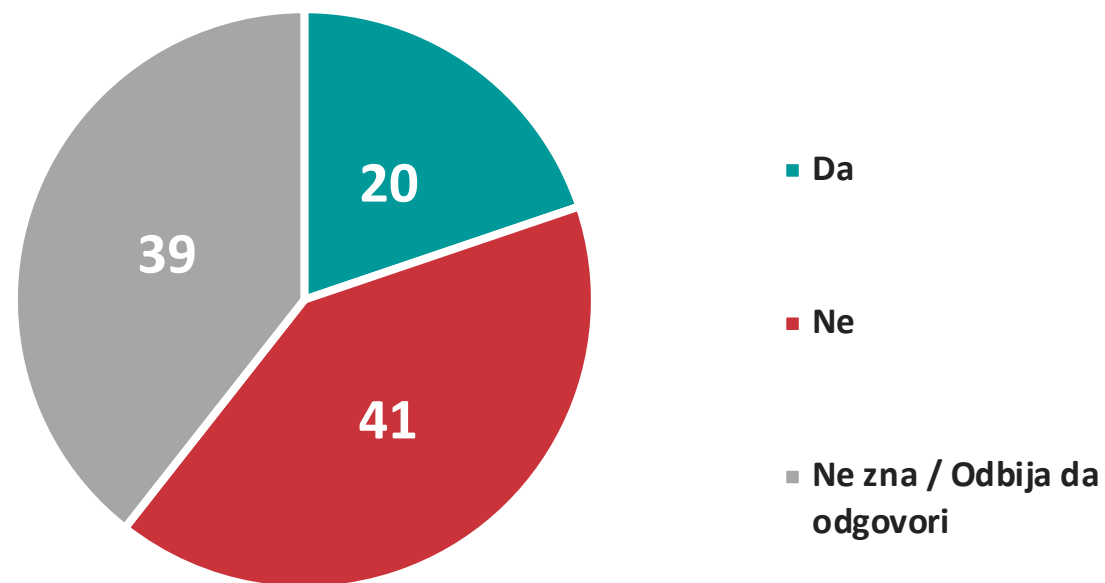
ISHOD SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

Petina građana/ki Crne Gore misli da je neko osuđen za ratne zločine na prostoru Crne Gore, dok suprotan stav ima 4 od 10 građana.

U Crnoj Gori je procesuirano sedam slučajeva ratnih zločina u kojima je osuđeno 11, a oslobođeno 26 lica.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li je neko osuđen za ratne zločine na prostoru Crne Gore?

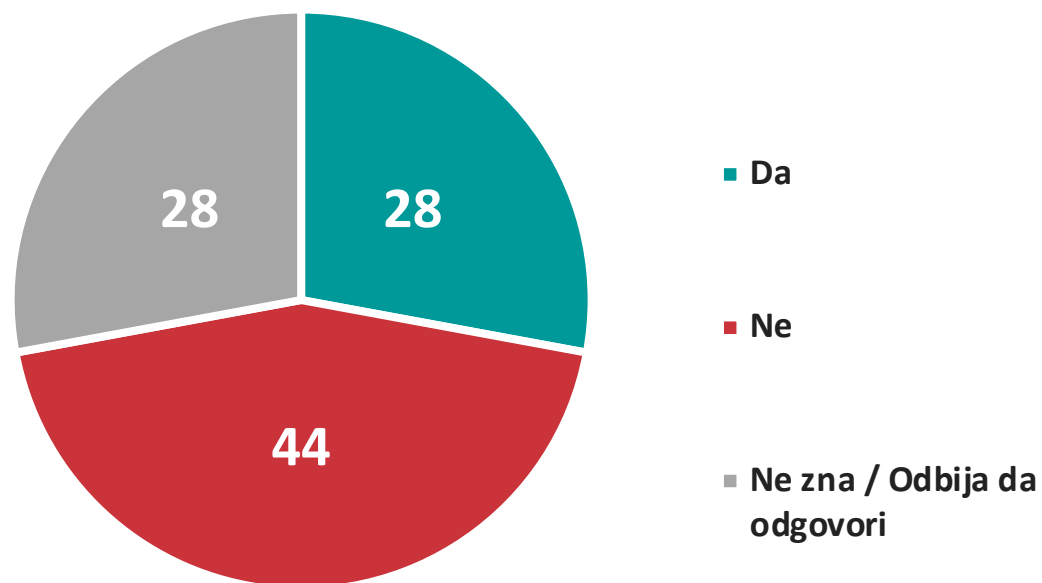
Baza: Ukupna ciljna populacija

KAPACITET CRNOGORSKOG PRAVOSUĐA ZA PROCESUIRANJE RATNIH ZLOČINA

Da crnogorsko pravosuđe ima kapaciteta da procesuiratne zločine misli nešto malo više od jedne četvrtine građana/ki Crne Gore, dok dominira suprotan stav koji ima nešto više od 40% građana/ki.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li crnogorsko pravosuđe ima kapaciteta da procesuiratne zločine?

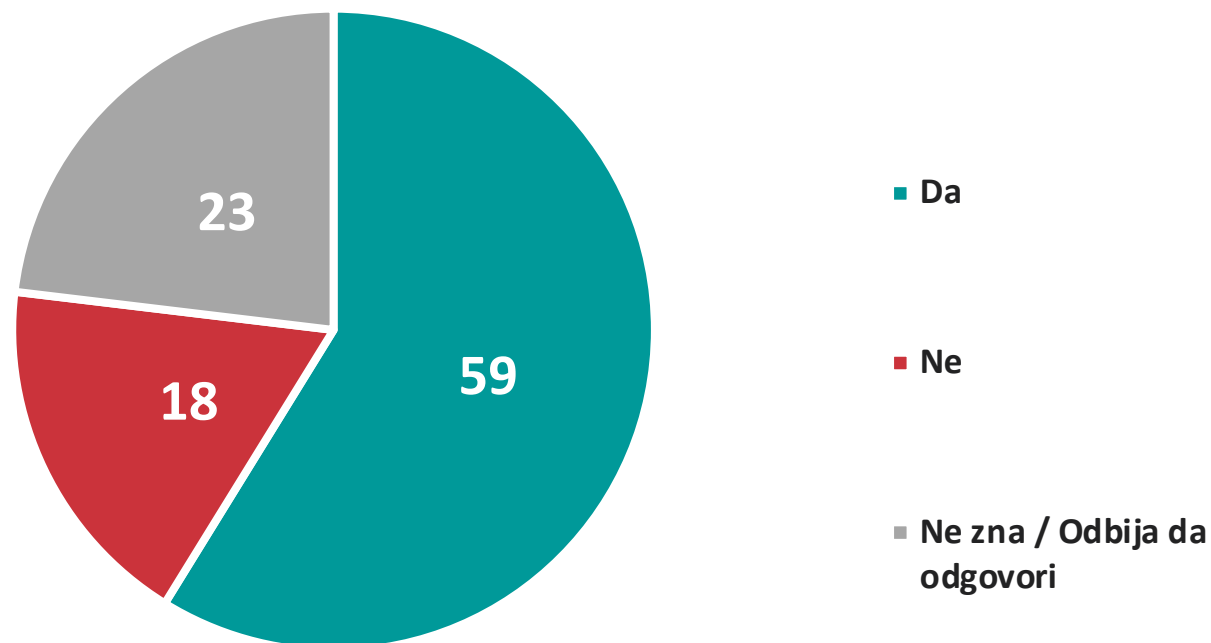
Baza: Ukupna ciljna populacija

REGIONALNA SARADNJA PO PITANJU RATNIH ZLOČINA

Šest od deset građana/ki Crne Gore smatra da države regiona treba da sarađuju po pitanju otkrivanja činjenica o ratnim zločinima na prostoru bivše Jugoslavije, dok nešto manje od petine ima suprotan stav. Građani/ke srpske nacionalnosti u najvećoj mjeri podržavaju regionalnu saradnju po ovom pitanju, dok je suprotan stav mnogo više zastupljen kod albanske populacije.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Prema Vašem mišljenju, da li države regiona treba da sarađuju po pitanju otkrivanja činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava na prostoru bivše Jugoslavije od 1990. do 2001. godine?

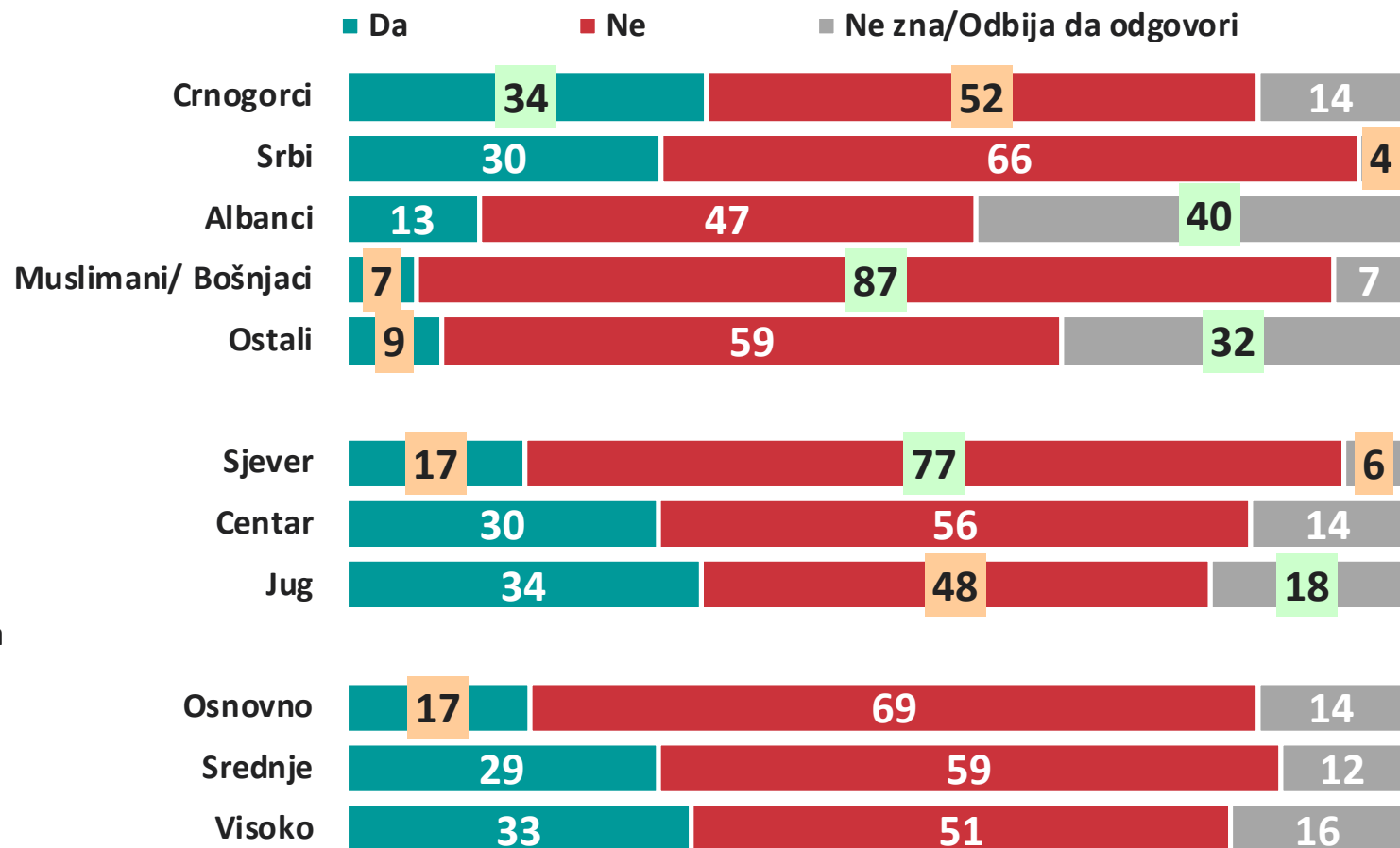
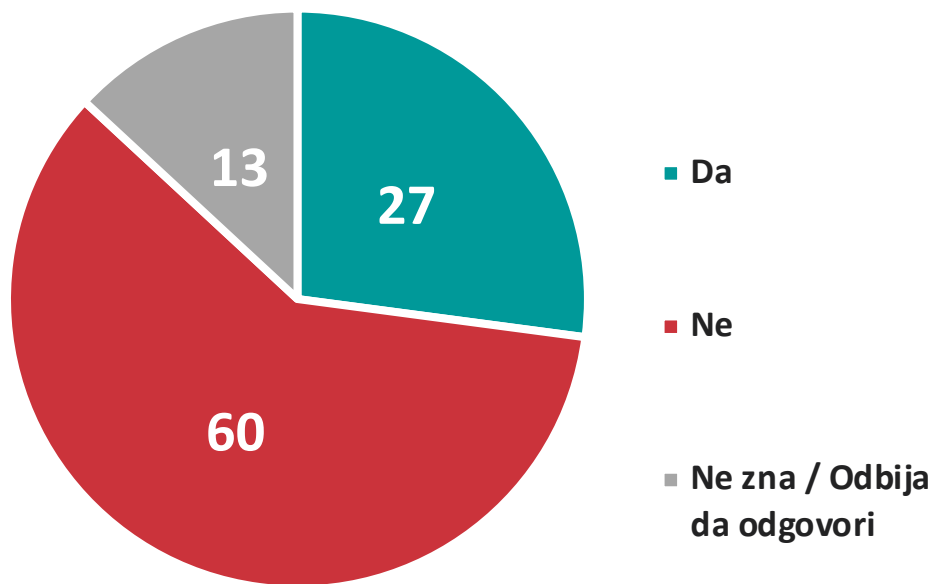
Baza: Ukupna ciljna populacija

INFORMISANOST O INICIJATIVI ZA REKOM

Nešto više od četvrtine građana Crne Gore je čulo za Inicijativu za REKOM, dok 6 od 10 građana nije čulo za ovu inicijativu. Muslimani/Bošnjaci su najvećoj mjeri neinformisani o ovoj Inicijativi, a građani/ke crnogorske nacionalnosti su u najvećoj mjeri upoznati sa inicijativom za REKOM.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li ste čuli za Inicijativu za REKOM (Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava na prostoru bivše Jugoslavije od 1990. do 2001. godine)?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Statistički značajno više u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

Statistički značajno manje u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

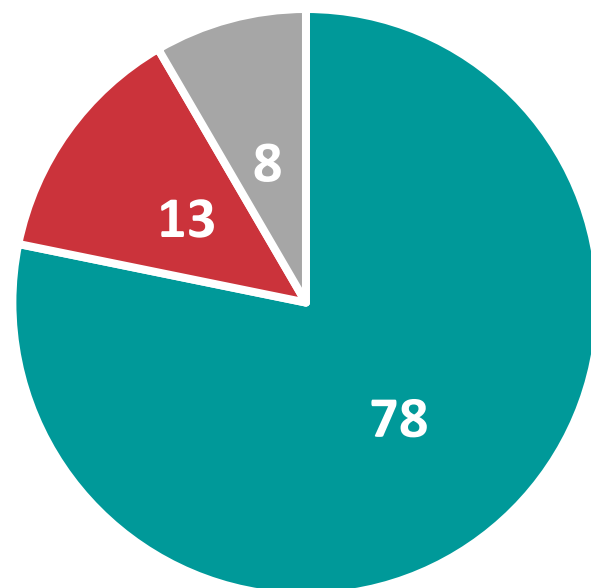
PODRŠKA OSNIVANJU REKOM-a

Velika većina građana koja je čula za Inicijativu za REKOM podržava osnivanje ove Komisije.

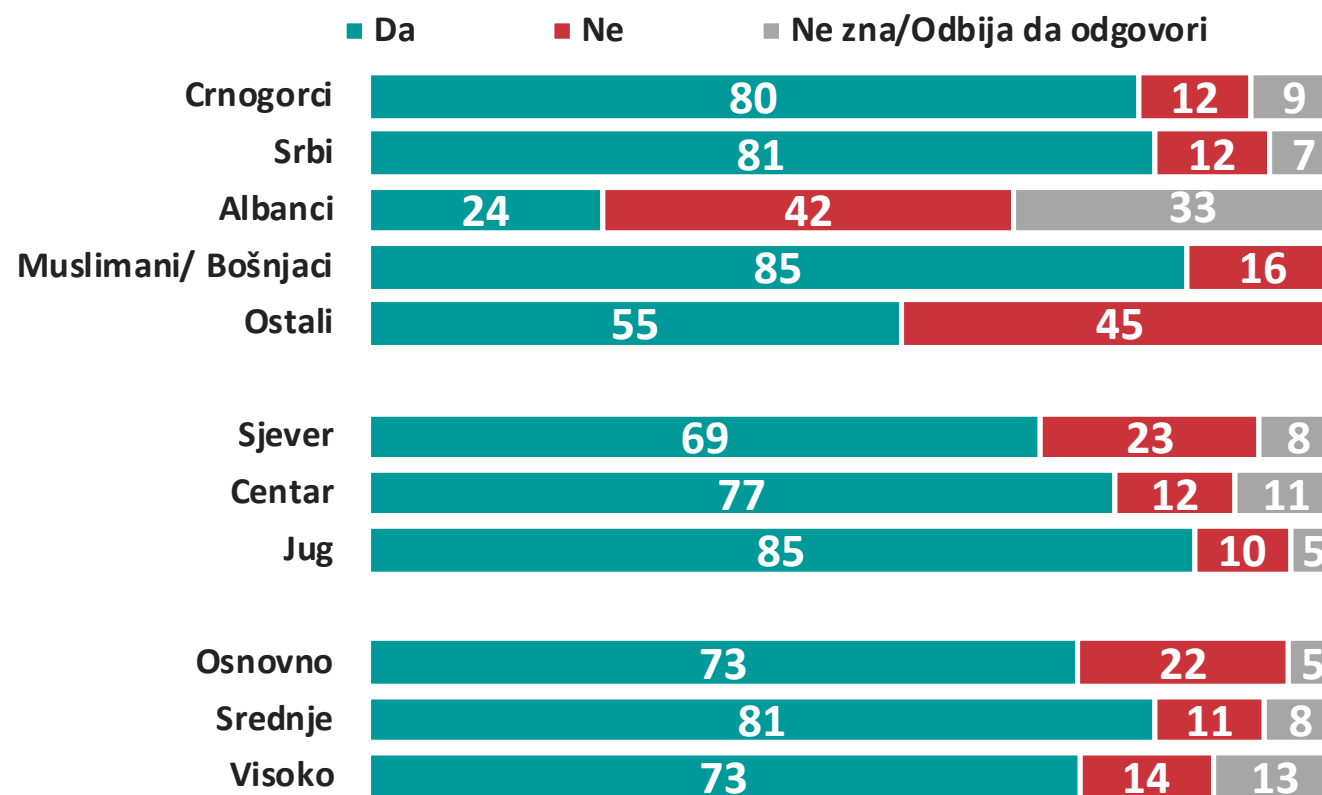

Podaci su u %

Oni koji su čuli za Inicijativu za REKOM

- Da
- Ne
- Ne zna / Odbija da odgovori

Da li podržavate osnivanje REKOM-a?

Baza: Oni koji su čuli za Inicijativu za REKOM

ODNOS PREMA RATNOJ PROŠLOSTI

Većina građana/ki Crne Gore smatra da država treba da otvori arhive iz perioda 90ih, podigne spomenike žrtvama ratnih zločina i da činjenice o ratovima na prostoru bivše Jugoslavije treba uključiti u udžbenike istorije. Polovina je saglasna da je Crna Gora dužna da plati naknadu štete koju su napravili njeni državljani, a nešto više od 2/5 da Crna Gora treba da se suočava sa prošlošću.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

■ 2 - Uglavnom se ne slažem ■ 1 - Uopšte se ne slažem **Ne slažem se (Ocjene 1+2)** ■ 4 - Uglavnom se slažem ■ 5 - U potpunosti se slažem **Slažem se (Ocjene 3+4)**

U kojoj mjeri se slažete sa svakom od navedenih tvrdnji?

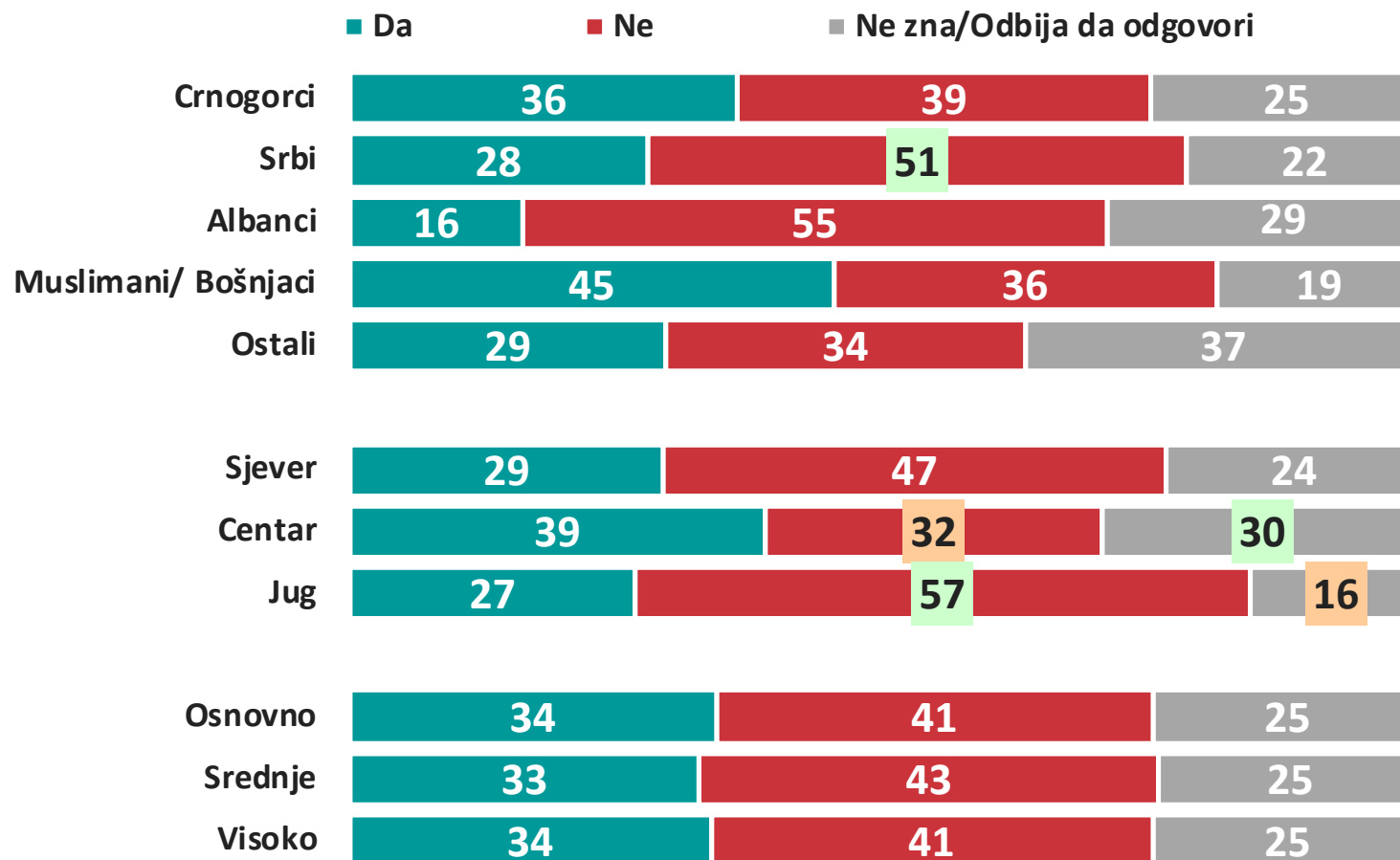
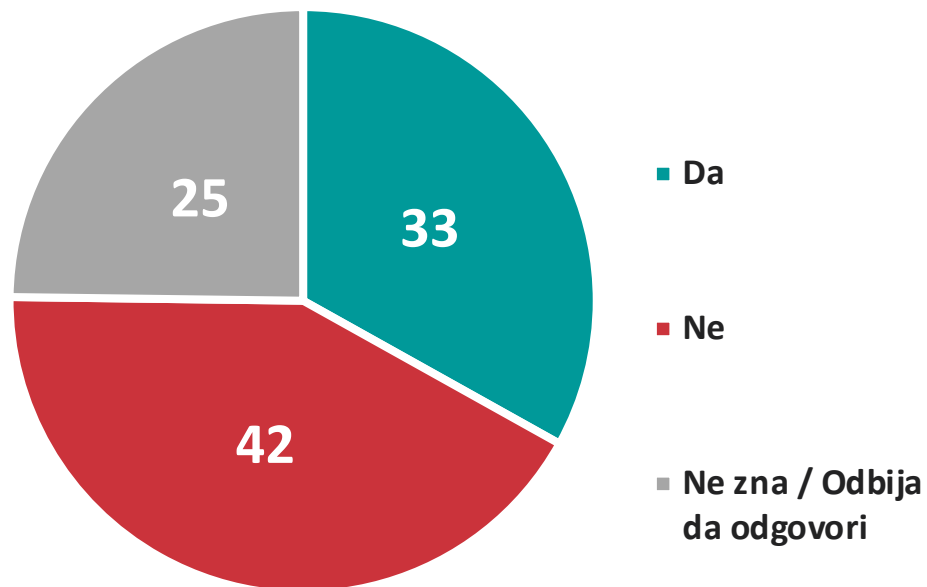
Baza: Ukupna ciljna populacija

PROGON NACIONALNIH MANJINA TOKOM 90ih

Trećina građana/ki smatra da je bilo progona nacionalnih manjina na prostoru Crne Gore tokom 90ih, dok 4 od 10 građana ima suprotan stav. Srbi i stanovnici juga u značajno većoj mjeri smatraju da ovakvih progona nije bilo.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li je bilo progona nacionalnih manjina na prostoru Crne Gore tokom devedesetih?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Statistički značajno više u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

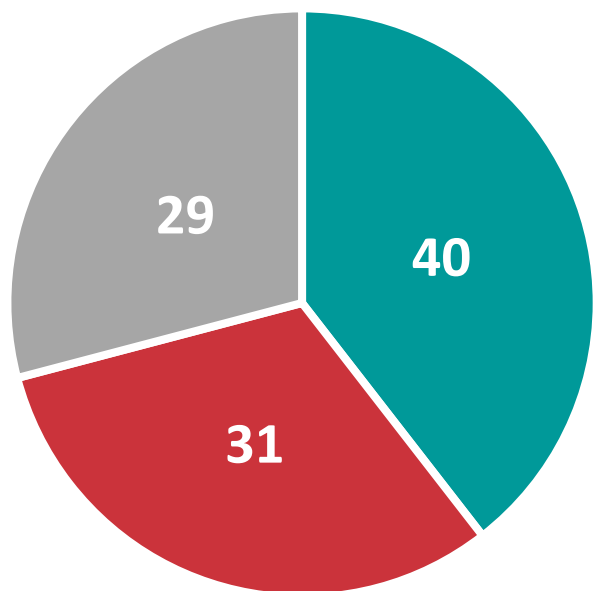
Statistički značajno manje u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

PROGON POLITIČKIH NEISTOMIŠLJENIKA TOKOM 90ih

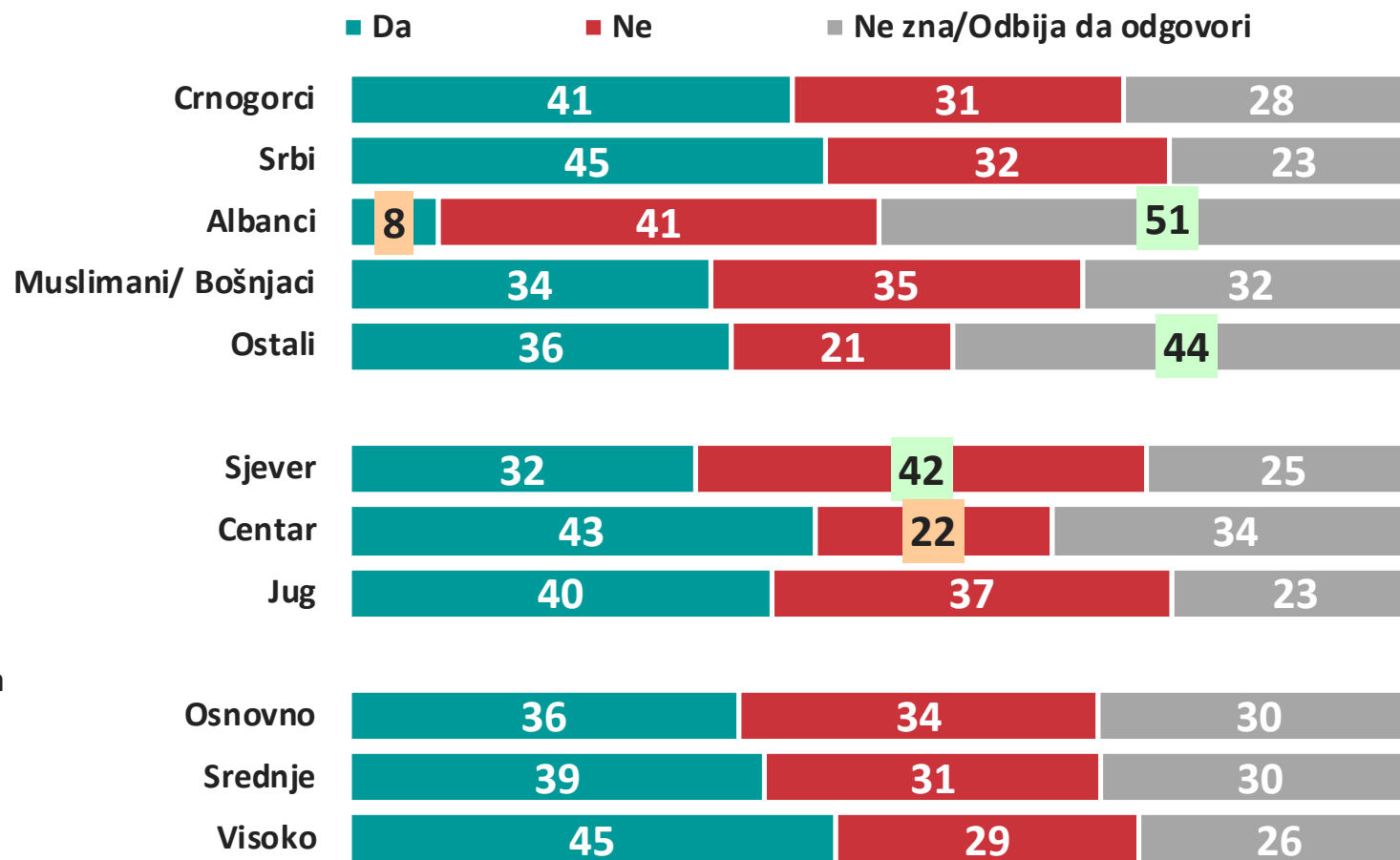
Četiri od deset građana Crne Gore smatra da je bilo progona političkih neistomišljenika na prostoru Crne Gore tokom 90ih, dok suprotan stav ima nešto manje od trećine.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

- Da
- Ne
- Ne zna / Odbija da odgovori

Da li je bilo progona političkih neistomišljenika na prostoru Crne Gore tokom devedesetih?

Baza: Ukupna ciljna populacija

Statistički značajno više u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

Statistički značajno manje u odnosu na Ukupnu ciljnu populaciju

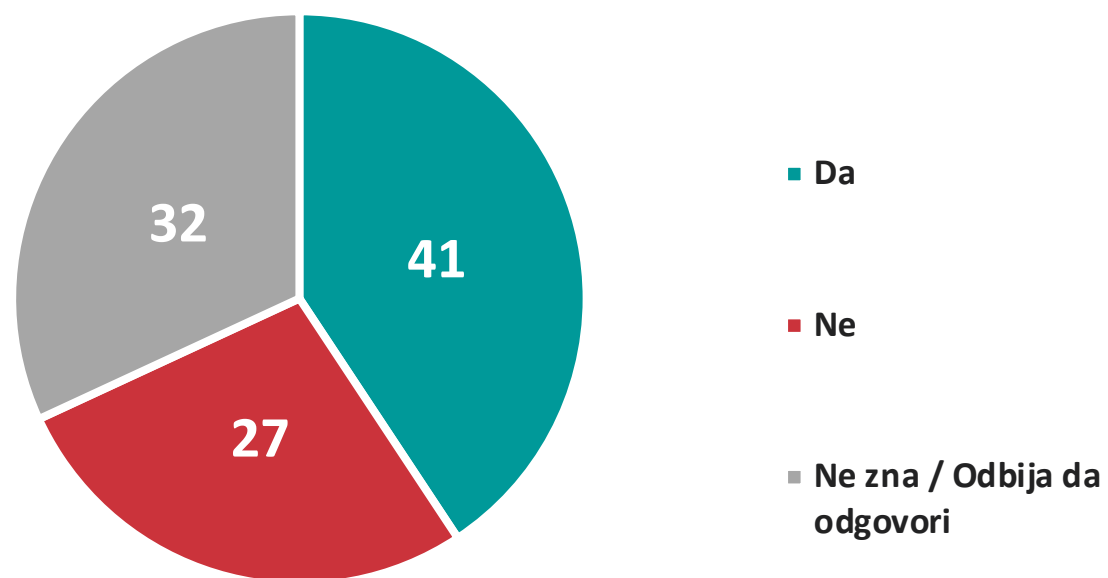
RATNA PROPAGANDA

Četiri od deset građana smatra da je tokom 90ih u Crnoj Gori bilo ratne propagande, a suprotnog je mišljenja nešto više od četvrtine populacije.

RTCG se najviše percipira kao medij koji se isticao u ratnoj propagandi, a slijedi „Pobjeda“, dok dio građana/ki navode da su se zapravo svi tadašnji mediji bavili ratnom propagandom.

Ukupna ciljna populacija

Podaci su u %

Da li je bilo ratne propagande u Crnoj Gori tokom devedesetih?

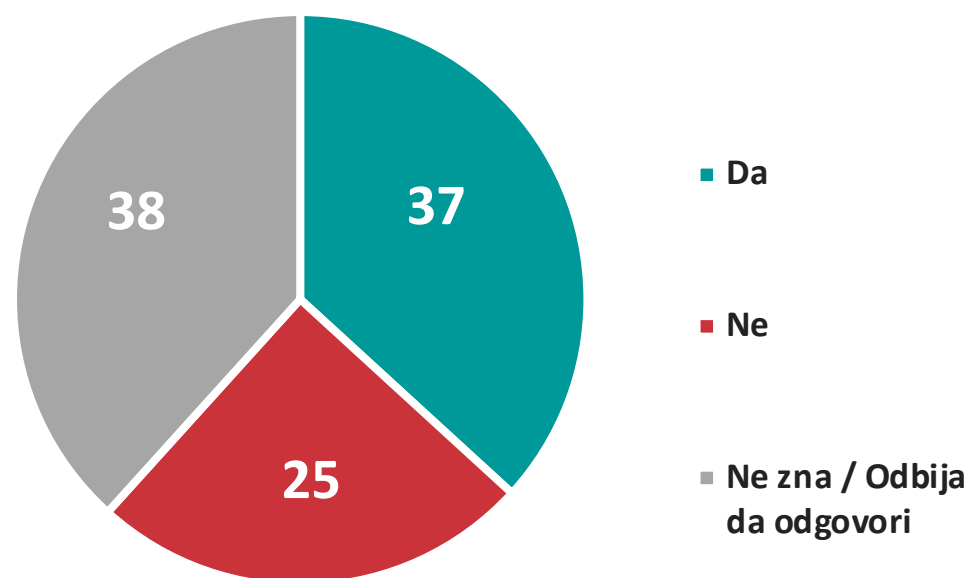
Baza: Ukupna ciljna populacija

ANTIRATNI POKRETI

Nešto više od trećine građana/ki navodi da su antiratni pokreti i aktivisti/kinje postojali tokom 90ih u Crnoj Gori. Suprotno mišljenje ima četvrtina ispitanika/ca.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li je bilo antiratnih pokreta i aktivista u Crnoj Gori tokom devedesetih?

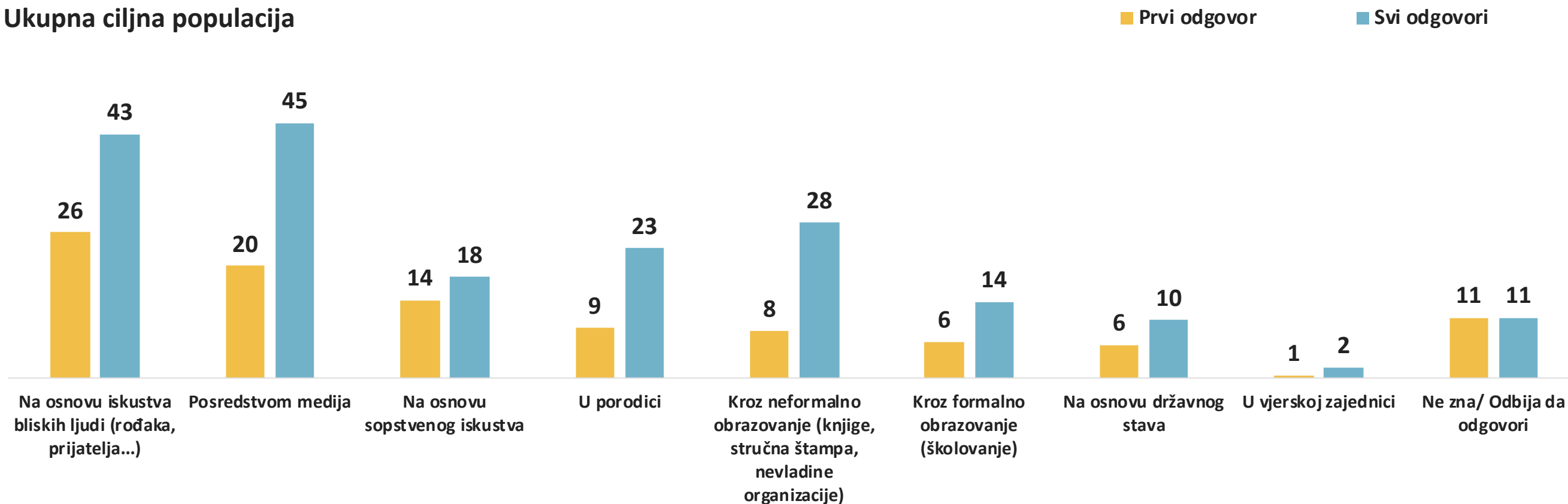
Baza: Ukupna ciljna populacija

IZVORI INFORMACIJA O RATU

Najveći broj građana/ki Crne Gore je mišljenje o ratovima 90ih mahom formirao na osnovu iskustva bliskih ljudi i posredstvom medija. Kada se uzmu u obzir svi odgovori, na prvom mjestu su mediji, dok su na drugom mjestu iskustva bliskih ljudi.

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Na osnovu čega ste formirali mišljenje o ratovima devedesetih?

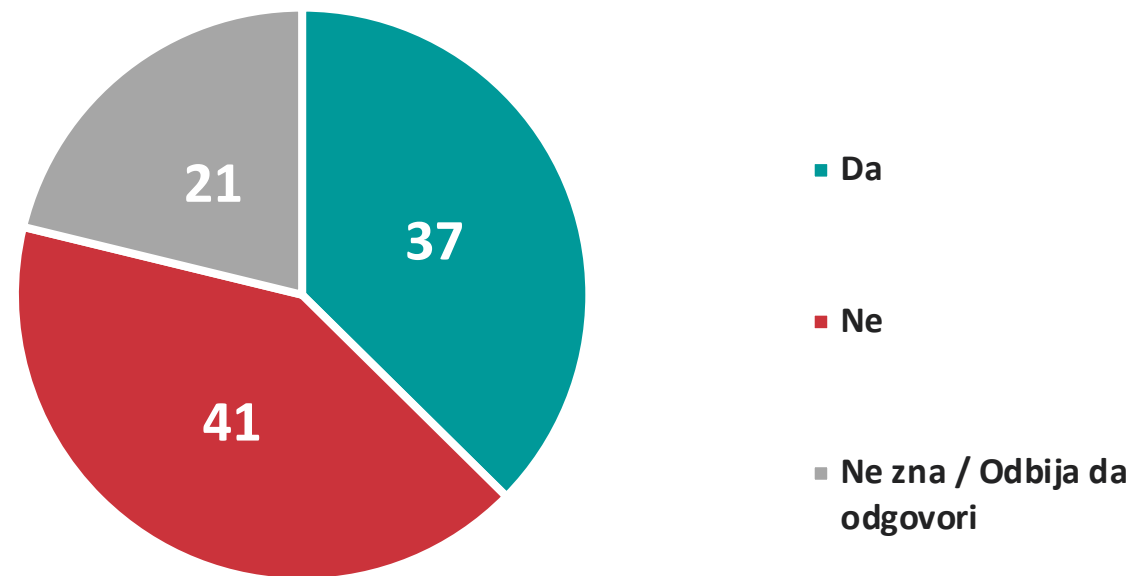
Baza: Ukupna ciljna populacija

IZVJEŠTAVANJE MEDIJA O TRANZICIONOJ PRAVDI

Javnost Crne Gore je podijeljena kada je riječ o zastupljenosti tranzicione pravde i srodnih tema u medijima. Ipak, građani/ke koji smatraju da se ovim oblastima ne posvećuje dovoljno medijske pažnje su u blagoj prednosti (41% prema 37%).

Podaci su u %

Ukupna ciljna populacija

Da li su, prema Vašem mišljenju, tema ratnih zločina na prostoru bivše Jugoslavije i njihovog procesuiranja, kao i druge teme koje se odnose na suočavanje sa prošlošću danas dovoljno zastupljene u našim medijima?

Baza: Ukupna ciljna populacija

